

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

18 Ιανουαρίου 2023

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 139

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθμ. 4009/Δ2

Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής της Α' τάξης Γενικού Λυκείου.

**Η ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Έχοντας υπόψη:

1. Την περ. α της παρ. 2 του άρθρου 42 του ν. 4186/2013 «Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις» (Α' 193).

2. Την υποπαρ. ββ της περ. α της παρ. 3 το άρθρου 2 του ν. 3966/2011 «Θεσμικό πλαίσιο των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων, Ίδρυση Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Οργάνωση του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» και λοιπές διατάξεις» (Α' 118).

3. Το άρθρο 175 του ν. 4823/2021 «Αναβάθμιση του σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις» (Α' 136).

4. Το άρθρο 90 του Κώδικα νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα κυβερνητικά όργανα (π.δ. 63/2005, Α' 98), το οποίο διατηρήθηκε σε ισχύ με την παρ. 22 του άρθρου 119 του ν. 4622/2019 (Α' 133).

5. Το π.δ. 81/2019 «Σύσταση, συγχώνευση, μετονομασία και κατάργηση Υπουργείων και καθορισμός των αρμοδιοτήτων τους - Μεταφορά υπηρεσιών και αρμοδιοτήτων μεταξύ Υπουργείων» (Α' 119).

6. Το π.δ. 84/2019 «Σύσταση και κατάργηση Γενικών Γραμματειών και Ειδικών Γραμματειών/Ενιαίων Διοικητικών Τομέων Υπουργείων» (Α' 123).

7. Το π.δ. 2/2021 «Διορισμός Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών και Υφυπουργών» (Α' 2).

8. Την υπό στοιχεία 168/Υ1/08-01-2021 κοινή απόφαση του Πρωθυπουργού και της Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων «Ανάθεση αρμοδιοτήτων στην Υφυπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, Ζωή Μακρή» (Β' 33).

9. Την υπό στοιχεία 104671/ΓΔ4/27-09-2021 απόφαση της Υφυπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων «Πilotική Εφαρμογή Προγραμμάτων Σπουδών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση» (Β' 4003).

10. Την υπ' αρ. 65/08-12-2022 πράξη του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

11. Το γεγονός ότι από την παρούσα απόφαση δεν προκαλείται δαπάνη, σύμφωνα με την υπό στοιχεία Φ.1/Γ/14/2081/Β1/10-01-2023 εισήγηση του άρθρου 24 του ν. 4270/2014 (Α' 143) της Γενικής Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, αποφασίζουμε:

Άρθρο μόνον

Το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής της Α' τάξης Γενικού Λυκείου ορίζεται ως εξής:

Α. ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μάθημα Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή ως γνωστικό αντικείμενο διδάσκεται στην Α' τάξη Λυκείου. Επιχειρεί την εξοικείωση και την κριτική προσέγγιση των μαθητών/-τριών με την οικονομική, κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα μέσω ερευνητικών ερωτημάτων, δραστηριοτήτων και διαδικασιών.

Ως σχολικό μάθημα αποσκοπεί στην εμπλοκή των μαθητών/-τριών σε διαδικασίες μέσω των οποίων θα αποκτήσουν γνώσεις, θα καλλιεργήσουν στάσεις και δεξιότητες, έτσι ώστε να γίνουν υπεύθυνοι, ενεργοί, δημοκρατικοί πολίτες, άνθρωποι με κριτική ικανότητα και δημιουργική δράση. Οι γνώσεις που θα αποκτήσουν στηρίζονται στον άξονα της σχέσης αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης αφενός μεταξύ ατόμου και κοινωνίας και αφετέρου μεταξύ ατόμου και επιμέρους κοινωνιών και της διεθνούς κοινότητας. Η καλλιέργεια αξιών και η υιοθέτηση νοοτροπιών και στάσεων σχετίζονται άμεσα με συμπεριφορές που αρμόζουν στη σύγχρονη δημοκρατική κοινωνία και αφορούν την ενεργή, συμμετοχική, δημοκρατική κοινωνική συμπεριφορά με ατομική ευθύνη και κριτικό πνεύμα σε θέματα κοινωνικής συνοχής, ειρηνικής συνύπαρξης, συνεργασίας, αλληλεγγύης, ελευθερίας, ισότητας, κοινωνικής δικαιοσύνης και σεβασμού της ετερότητας.

Β. ΣΚΟΠΟΘΕΣΙΑ

Σκοπός

Το μάθημα Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή Α' Λυκείου έχει σκοπό να διαμορφώσει έναν ελεύθερο και υπεύθυνο δημοκρατικό πολίτη, που θα κατανοεί την έννοια της δημοκρατίας, θα την υπερασπίζεται και θα σέβεται την

ελευθερία έκφρασης της γνώμης. Επίσης, αποσκοπεί στο να κάνει τους/τις μαθητές/-τριες ικανούς/-ές:

- να αντιληφθούν τους βασικούς θεσμούς οργάνωσης της κοινωνίας και της πολιτείας,
- να κατανοήσουν πώς διαμορφώνονται και εκδηλώνονται οι διάφορες πολιτικές νοοτροπίες των ανθρώπων στη σύγχρονη κοινωνία, ώστε να αναπτύξουν ικανότητα ενσυναίσθησης, μετριοπάθεια και κριτική σκέψη,
- να αναπτύξουν ορθολογική πολιτική σκέψη, ώστε να μπορούν να συμμετέχουν ως ενεργοί δημοκρατικοί πολίτες στο τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο γίγνεσθαι.

- να αναγνωρίζουν και να υπερασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα.

- να κατανοήσουν τη σημασία των αρχών της ακεραιότητας, της διαφάνειας και της λογοδοσίας και να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα ενίσχυσης των προσωπικών ηθικών αξιών τους και την ικανότητά τους να ενεργούν με βάση αυτές.

- να συλλογιστούν πώς ο/η καθένας/-μία μπορεί να ηγηθεί, να πρωτοστατήσει, να καινοτομήσει στην προσπάθεια για την επικράτηση των ηθικών αξιών για την προώθηση της ευημερίας όλων.

Ειδικοί σκοποί

- Η αξιοποίηση εννοιών και ερευνητικών εργαλείων των κοινωνικών επιστημών με σκοπό την κατανόηση της δυναμικής αλληλεξάρτησης της κοινωνίας, της οικονομίας, της πολιτείας και των αρχών του Δικαίου.

- Η συναίσθηση ότι αποτελούν μέλη μιας κοινότητας, έχοντας, ταυτόχρονα, δικαιώματα, υποχρεώσεις και καθήκοντα.

- Η συνειδητοποίηση ότι η δική τους ευζωία είναι συνδεδεμένη με την ευμάρεια της κοινότητας στην οποία μετέχουν.

- Η ανάπτυξη αυτογνωσίας και ικανότητας κριτικής εμβάθυνσης στα κοινωνικά και πολιτικά φαινόμενα.

- Η απόκτηση των απαραίτητων γνώσεων για βασικούς θεσμούς της κοινωνίας και της πολιτείας και η εξοικείωση με τη λειτουργία τους.

- Η ευαισθητοποίηση για την αντιμετώπιση κοινωνικών και πολιτικών προβλημάτων.

- Η συνειδητοποίηση της αξίας του διαλόγου, ώστε να μάθουν να ακούν και να σέβονται τις διαφορετικές απόψεις.

- Η καλλιέργεια δεξιοτήτων ενεργητικής ακρόασης, ανάπτυξης επιχειρηματολογίας και συνεργασίας.

- Η κατανόηση του δημόσιου συμφέροντος ως διαφορετικού από τα κάθε είδους άλλα ιδιοτελή συμφέροντα.

- Η καλλιέργεια και η προώθηση της εμπιστοσύνης και της αλληλεγγύης μεταξύ τους.

Το μάθημα Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή Α' Λυκείου έχει στόχο οι μαθητές/-τριες να γίνουν ικανοί/-ές:

- Να συνειδητοποιήσουν τη δυνατότητα του ανθρώπου να συνδιαμορφώνει τους θεσμούς ελεύθερα αλλά και υπεύθυνα.

- Να διακρίνουν την εθνική πολιτική κοινότητα από την παγκόσμια κοινότητα.

- Να εξηγούν τη λειτουργία της κοινωνικοποίησης και της πολιτικοποίησης.

- Να κατανοήσουν τον ρόλο των ΜΜΕ και των ευρέων κοινωνικών δικτύων επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης.

- Να αναγνωρίζουν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων από το ατομικό μέχρι και το νομοθετικό επίπεδο.

- Να κατανοήσουν τη σχέση πολιτεύματος - κράτους - πολιτικής κοινότητας.

- Να χαρακτηρίζουν την οργάνωση της πολιτείας.

- Να κατανοήσουν τη λογική της αειφόρου ανάπτυξης και της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.

- Να προσεγγίζουν τη μετανάστευση ως σύνθετο οικονομικό, δημογραφικό, πολιτισμικό και πολιτικό φαινόμενο.

- Να αναλύουν κοινωνικά προβλήματα (κοινωνικός αποκλεισμός, φτώχεια, βία κ.ά.), τα οποία εμποδίζουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε συλλογικούς πόρους και διαδικασίες, και να αναζητούν τρόπους αντιμετώπισής τους.

Γ. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ - ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ

Οι Θεματικές Ενότητες του μαθήματος Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή της Α' τάξης Λυκείου αναπτύσσονται στα εξής Θεματικά Πεδία:

- Ο ελεύθερος, υπεύθυνος και ενεργός πολίτης

- Η λήψη αποφάσεων

- Η ένταξη του ατόμου στην κοινωνία και την πολιτεία

- Η κοινωνία των πολιτών

- Πολίτευμα - Κράτος - Νοοτροπίες - Κοινωνία

- Οργάνωση της πολιτείας και έννομη τάξη

- Η αειφορία ως μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής οργάνωσης

- Μετανάστευση και προσφυγικό ζήτημα

- Κοινωνικά προβλήματα

Δ. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Το μάθημα Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή Α' Λυκείου, λόγω του περιεχομένου του, χρειάζεται μια συνολική και συνθετική θεώρηση. Είναι μάθημα που προσφέρεται για ουσιαστικό διάλογο, αλλά και για διερευνητική και βιωματική μάθηση.

Ο/Η εκπαιδευτικός είναι συνεργάτης και διευκολυντής της ομάδας/τάξης. Ενθαρρύνει και βοηθά τους/τις μαθητές/-τριες να κατανοούν, να ερευνούν, να συμμετέχουν στη διαδικασία της μάθησης, συνδέοντας τη σχολική γνώση με την εκτός σχολείου πραγματικότητα και εφαρμόζοντας, όπου κρίνεται απαραίτητο, διαφοροποιημένη διδασκαλία.

Τα θέματα πρέπει να προσεγγίζονται με συμμετοχικές και βιωματικές μεθόδους, που δίνουν τη δυνατότητα προώθησης της ανακαλυπτικής μάθησης και καλλιεργούν ικανότητες, δεξιότητες και στάσεις, όπως αυτές που αναφέρονται στους στόχους και στις δραστηριότητες του ΠΣ.

Ειδικότερα, οι μέθοδοι και οι τεχνικές διδασκαλίας που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο μάθημα Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή της Α' τάξης Λυκείου αναπτύσσονται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού.

Ε. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση του/της μαθητή/-τριας γίνεται με τους τρόπους που ορίζει η εκπαιδευτική νομοθεσία και αξιοποιεί όλα τα είδη ερωτήσεων.

- Αντικειμενικού τύπου

- Σωστού-Λάθους

- Πολλαπλής επιλογής
- Αντιστοίχισης
- Συμπλήρωσης κενού/-ών
- Συμπλήρωσης εννοιολογικού χάρτη
- Ερωτήσεις (σύντομης ή εκτενέστερης) ανάπτυξης

στις οποίες περιλαμβάνονται και ερωτήσεις κρίσεως με αιτιολόγηση.

Είναι χρήσιμο, όμως, στο μέτρο που το επιτρέπει το περιεχόμενο της ύλης, να αξιοποιηθούν και ερωτήσεις που να καλούν τον/τη μαθητή/-τρια να κάνει σύγκριση μεταξύ φαινομένων, καταστάσεων, διαδικασιών, λειτουργιών, επιστημονικών ή ερευνητικών ευρημάτων και θέσεων-απόψεων-γνωμών. Διότι η συγκριτική αντίληψη και η συγκριτική αξιολόγηση-αποτίμηση είναι ίσως οι ικανότερες, αν όχι, τελικά, οι μόνες ικανές, να καλλιεργήσουν την κριτική σκέψη και εν γένει τις νοητικές λειτουργίες.

Επίσης, είναι δυνατόν να αξιοποιηθούν και κάποιες συνδυαστικές ερωτήσεις - δηλαδή ερωτήσεις που απαντώνται μόνο με συσχέτιση γνώσεων και πληροφοριών αντλούμενων από δύο (ή περισσότερα) (υπο)κεφάλαια που δεν είναι διαταγμένα στη διδασκόμενη ύλη με συ-

νεχή τρόπο μεταξύ τους (οπότε το ένα δεν αποτελεί με κανέναν τρόπο «συνέχεια» του άλλου).

Είναι, επιπλέον, σκόπιμο η αξιολόγηση του/της μαθητή/-τριας να βασίζεται τόσο στην επίδοσή του/της, όσο και στη συμμετοχή και συμβολή του/της (με ερωτήσεις ή απαντήσεις) στη διεξαγωγή του μαθήματος, αλλά και στα ομαδικά πρότζεκτ, τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη και τις συλλογικές δράσεις που λαμβάνουν χώρα εκτός της σχολικής τάξης, υπό τον όρο να μην είναι (οι τελευταίες) προαιρετικές ή/και εθελοντικές. Σε αυτές τις περιπτώσεις αξιολογείται και ο βαθμός και ο τρόπος συμμετοχής του/της στις ομαδικές «εργασίες» στις οποίες μετείχε - π.χ. αν και κατά πόσο μετείχε με γόνιμο τρόπο, αν συνέβαλε στην παραγωγή-δημιουργία της εργασίας κ.λπ.

Τέλος, προτείνεται και η εμπλοκή των μαθητών/-τριών σε διαδικασίες ατομικής και συλλογικής αξιολόγησης των μαθησιακών τους αποτελεσμάτων, οι οποίες αξιοποιούν τις εξής τεχνικές σύγχρονης αξιολόγησης: αυτο-αξιολόγηση, χρήση φύλλων περιγραφικής αξιολόγησης, ρουμπρίκες, ετεροαξιολόγηση από συμμαθητές/-τριες, ή και φάκελος μαθητή/-τριας.

ΣΤ. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – Α' ΛΥΚΕΙΟΥ		
Θεματικά Πεδία	Θεματικές Ενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:
1. Ο ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ, ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ	1. Η ιδιότητα του πολίτη στην ιστορική της εξέλιξη. 1.1. Η πολιτική κοινότητα ως διαφορετική της εθνικής, θρησκευτικής, συλλογικής και τοπικής κοινότητας. 1.2. Τα είδη δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του πολίτη. 1.3. Τρόποι – Τύποι πολιτικής συμμετοχής. 1.3.1. Ο ενεργός πολίτης. 1.3.2. Ο ευαισθητοποιημένος πολίτης. 1.3.3. Ο ενημερωμένος πολίτης. 1.3.4. Ο προστατευμένος πολίτης. 1.4. Πολιτότητα και υπεύθυνη οικονομική συμπεριφορά.	● Να συνειδητοποιήσουν τι σημαίνει «πολίτης» στα πλαίσια μίας σύγχρονης δημοκρατίας. ● Να συνειδητοποιήσουν ότι η ιδιαιτερότητα της «πολιτικής κοινότητας» μάς καθιστά πολίτες. ● Να αναγνωρίζουν ότι η ιδιότητα του πολίτη στοιχειοθετείται από ένα σύνολο υποχρεώσεων, δικαιωμάτων και καθηκόντων και να επισημαίνουν τη διαφορά μεταξύ «υποχρέωσης» και «καθήκοντος». ● Να διακρίνουν τα είδη των δικαιωμάτων του πολίτη. ● Να αναγνωρίζουν τους τρόπους συμμετοχής στη δημόσια σφαίρα. ● Να καλλιεργήσουν τη διάθεση για εθελοντική δράση. ● Να αναγνωρίζουν την αξία της ενσυναίσθησης και της συμπερίληψης. ● Να σέβονται τα δικαιώματα των παιδιών και των ατόμων με αναπηρία. ● Να αναπτύξουν ικανότητες ελέγχου της εγκυρότητας της πληροφόρησης, ιδιαίτερα της ψηφιακής. ● Να συγκρίνουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του ψηφιακού κόσμου, συνειδητοποιώντας τις ευκαιρίες, τους περιορισμούς και τους κινδύνους που εγκυμονεί για το άτομο. ● Να αναγνωρίζουν πώς η ασφάλεια ενισχύει την δημοκρατία. ● Να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο των φορέων της Πολιτικής Άμυνας και Πολιτικής Προστασίας. ● Να βιώσουν την αξία της υπεύθυνης κατανάλωσης και της προστασίας του περιβάλλοντος. ● Να αναγνωρίζουν τις έννοιες της κοινωνίας του αναλώσιμου, του fastfashion, της τάσης του μινιμαλισμού, του εμπορίου αντικειμένων από «δεύτερο χέρι», του upcycling και των ανταλλαγών ρούχων, τις ετικέτες και σφραγίδες «δίκαιων» και «βιώσιμων προϊόντων», τη διάκριση

		ανάμεσα σε ποιότητα και ποσότητα προϊόντων. ● Να συνειδητοποιήσουν τι είναι οι «εξωτερικότητες» κατανάλωσης/ παραγωγής.
2. Η ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	2.1. Ατομική και συλλογική απόφαση – Ατομικό και δημόσιο συμφέρον. 2.2. Αρχές λήψης αποφάσεων. 2.2.1. Απόφαση με βάση την πεποίθηση ή την υπευθυνότητα, το συμφέρον ή το ενδιαφέρον. 2.3. Διαδικασία και κριτήρια λήψης αποφάσεων. 2.4. Λήψη αποφάσεων στην άσκηση της δημόσιας πολιτικής και στο πλαίσιο της δημοκρατικής διακυβέρνησης. 2.5. Κριτήρια λήψης απόφασης και μορφές ηγεσίας. 2.6. Νέες θεσμικές προβλέψεις για τη λήψη των αποφάσεων: διαιτησία, διαμεσολάβηση και διαβούλευση.	● Να διακρίνουν τα κίνητρα των ατομικών και συλλογικών αποφάσεων. ● Να αναστοχαστούν για τις διάφορες ερμηνείες της έννοιας του δημόσιου συμφέροντος. ● Να διατυπώνουν τα κριτήρια για τη λήψη των βέλτιστων δυνατών αποφάσεων. ● Να εξασκούνται σε διάφορους τρόπους λήψης αποφάσεων. ● Να εκτιμούν τις επιπτώσεις των αποφάσεών τους για τον εαυτό τους και το σύνολο. ● Να αναγνωρίζουν το όφελος και το κόστος που προκύπτει από την κάθε απόφαση που επιλέγουν. ● Να αναγνωρίζουν τη σχέση «κόστος-όφελος» με οικονομικούς και μη οικονομικούς (συμβολικούς, ηθικούς/πολιτικούς) όρους. ● Να διακρίνουν τις έννοιες δημοκρατική/συμμετοχική, αυταρχική, Laissez-faire, γραφειοκρατική, μετασχηματιστική ηγεσία. ● Να αναγνωρίζουν το νόημα και τον ρόλο της διαμεσολάβησης και της διαιτησίας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, αλλά και τον ρόλο της διαβούλευσης και της συναίνεσης στις σύγχρονες πλουραλιστικές κοινωνίες.
3. Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ	3.1. Κοινωνική διαστρωμάτωση και κοινωνική διαφοροποίηση. 3.2. Φορείς και δίκτυα κοινωνικοποίησης και πολιτικοποίησης. 3.3. Κοινωνικός και πολιτικός έλεγχος: Από τις διακρίσεις στον αποκλεισμό.	● Να συνειδητοποιήσουν ότι η θέση στον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας επηρεάζει τους όρους, τα μέσα και τους πόρους της κοινωνικοποίησης. ● Να συνειδητοποιήσουν ότι η διαδικασία κοινωνικοποίησης και πολιτικής κοινωνικοποίησης είναι συνεχής και πολυποίκιλη. ● Να διακρίνουν τις επιδράσεις των φορέων κοινωνικοποίησης στη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους. ● Να συμμετέχουν στα κοινά, καλλιεργώντας δημοκρατική συνείδηση και νοοτροπία. ● Να συνειδητοποιήσουν ότι η συμμετοχή στις μαθητικές κοινότητες αποτελεί άσκηση στη δημοκρατία και να συμμετέχουν σε αυτές.

		● Να συνειδητοποιήσουν τις θετικές και τις αρνητικές επιπτώσεις του κοινωνικού και πολιτικού ελέγχου.
4. Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ	4.1. Η κοινωνία των πολιτών και οι μορφές της. 4.2. Κοινωνικά κινήματα – Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. 4.3. Ομάδες συμφερόντων, ομάδες άσκησης επιρροής και ομάδες ενδιαφέροντος. 4.4. Μέσα κοινωνικής δικτύωσης – Οι ψηφιακές κοινότητες. 4.5. Η κοινή γνώμη και οι διαμορφωτές της. 4.6. Μέσα μαζικής επικοινωνίας και ενημέρωσης.	● Να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας των πολιτών (συμμετοχή και δράση – αυτονομία, ιστιμία και εθελοντισμός). ● Να περιγράφουν τους τρόπους οργάνωσης και τις δράσεις της κοινωνίας των πολιτών (ακτιβισμός, σωματεία, κοινοτικές δράσεις και πρωτοβουλίες, ΜΚΟ, σύλλογοι, λέσχες, ομάδες αλληλοβοήθειας κ.λπ.). ● Να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο των ΜΜΕ στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και της πολιτικής ατζέντας. ● Να αναγνωρίζουν την επενέργεια των μηνυμάτων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη διαμόρφωση της κοινωνικής και πολιτικής ζωής. ● Να συνειδητοποιήσουν τη διαρκή επίδραση που ασκεί η κοινωνία στο κράτος, τις κρατικές πολιτικές και το σύστημα διακυβέρνησης, μέσω των διαφόρων μορφών οργάνωσης της κοινωνίας των πολιτών.
5. ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ – ΚΡΑΤΟΣ – ΝΟΟΤΡΟΠΙΕΣ – ΚΟΙΝΩΝΙΑ	5.1. Πολιτικά συστήματα και πολιτικές νοοτροπίες. 5.1.1. Είδη πολιτικών συστημάτων: αυταρχικά και συναινετικά, ολοκληρωτικά και πλουραλιστικά. 5.1.2. Είδη πολιτικών νοοτροπιών: ανοικτές/φιλελεύθερες, κλειστές/αυταρχικές. 5.2. Κράτος και κοινωνία στο πλαίσιο της σύγχρονης δημοκρατίας 5.2.1. Εκλογικά συστήματα 5.2.2. Το δημοκρατικό κράτος ως θεσμικός φορέας συλλογικών αγαθών και προστασίας ατομικών δικαιωμάτων.	● Να διακρίνουν τις διάφορες μορφές πολιτικών συστημάτων και να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά τους. ● Να διακρίνουν τις διάφορες μορφές πολιτικών νοοτροπιών και να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της πολιτικής συμπεριφοράς. ● Να αναγνωρίζουν και να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο του πολιτεύματος στη διαμόρφωση της πολιτικής νοοτροπίας των ατόμων. ● Να αναγνωρίζουν την αλληλεπίδραση μεταξύ πολιτικής νοοτροπίας και διακυβέρνησης. ● Να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά των εκλογικών συστημάτων. ● Να διακρίνουν τις διαφορές μεταξύ των τριών βασικών ειδών εκλογικών συστημάτων. ● Να περιγράφουν τη συνταγματικά προβλεπόμενη διαδικασία σχηματισμού κυβέρνησης. ● Να περιγράφουν τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας, που προκαλούν και εντείνουν την

	5.2.3. Η δημοκρατική διαφοροποιημένη/πλουραλιστική κοινωνία. 5.3. Η αλληλεπίδραση ελληνικής πολιτείας και κοινωνίας. 5.3.1. Βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας και του ελληνικού πολιτικού συστήματος: πελατειοκρατία, οικογενειοκρατία, άναρχος ατομικισμός, κυριαρχία της μικρής ιδιοκτησίας και των οικογενειακών επιχειρήσεων, οικονομική και πολιτική εξάρτηση. 5.3.2. Ζητήματα και εντάσεις που προκύπτουν από τους μετασχηματισμούς της ελληνικής κοινωνίας.	οικονομική εξάρτηση, την κυριαρχία των πολύ μικρών, οικογενειακών, επιχειρήσεων, και του συστήματος πολιτικής πατρωνίας και συντεχνιασμού.
6. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ	6.1. Η διάκριση των εξουσιών και το κράτος δικαίου: εκτελεστική, νομοθετική και δικαστική εξουσία. 6.1.1. Ο θεσμός του/της Προέδρου της Δημοκρατίας. 6.1.2. Η εκτελεστική εξουσία και οι κυριότεροι θεσμοί της: Κυβέρνηση – Δημόσια διοίκηση – Φορείς κεντρικής κυβέρνησης και Ν.Π.Δ.Δ. 6.1.3. Η νομοθετική εξουσία και ο κυριότερος θεσμός της: Η Βουλή, η νομοθετική της λειτουργία και οι τρόποι συγκρότησής της. 6.1.4. Δικαστική εξουσία – τα είδη των αδικημάτων και των Δικαστηρίων. 6.2. Η έννομη τάξη και η ιεράρχηση των κανόνων Δικαίου. 6.2.1. Οι τρόποι καταγγελίας μιας αξιόποινης πράξης και	● Να αναγνωρίζουν την κρίσιμη σημασία της διάκρισης των εξουσιών ως συστήματος ισορροπίας και ελέγχου. ● Να αναγνωρίζουν τον θεσμικό ρόλο του/της Προέδρου της δημοκρατίας. ● Να αναφέρουν τα θεσμικά όργανα και τις υπηρεσίες που συναποτελούν τη δημόσια διοίκηση. ● Να συνειδητοποιήσουν ότι η δημόσια διοίκηση υλοποιεί και εφαρμόζει τις αποφάσεις της εκτελεστικής εξουσίας και υπάγεται σε αυτή. ● Να διαπιστώσουν ότι η δημοκρατική διακυβέρνηση οφείλει να ασκείται –και η δημόσια διοίκηση οφείλει να λειτουργεί– με βάση την αρχή της διαφάνειας και της λογοδοσίας. ● Να αναγνωρίζουν ότι το Σύνταγμα αποτελεί τον υπέρτατο νόμο κάθε πολιτείας και να εξηγούν το μέγεθος της ισχύος κάθε θεσπισμένου κανόνα δικαίου με βάση τη θέση του στο σύστημα ιεράρχησης του γραπτού δικαίου. ● Να διακρίνουν το περιεχόμενο των όρων μήνυση, αγωγή, αυτόφωρη διαδικασία, αυτεπάγγλητη δίωξη και έφεση, και να τους αναγνωρίζουν ως «μέσα» προσφυγής του πολίτη στις αρμόδιες αρχές. ● Να περιγράφουν τις λειτουργίες των θεσμών και της Βουλής της ΕΕ.

	παρέμβασης των αρχών. Οι τρόποι αμφισβήτησης μιας δικαστικής απόφασης. 6.3. Ευρωπαϊκή Ένωση. 6.3.1. Θεσμοί και πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 6.3.2. Ελληνική κοινωνία και ελληνική οικονομία στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	● Να εξηγούν τη σχέση Ελλάδας – ΕΕ.
7. Η ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΩΣ ΜΟΝΤΕΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ	7.1. Φυσικό περιβάλλον και άνθρωπος. 7.1.1. Γραμμικό και κυκλικό οικονομικό μοντέλο. 7.2. Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας – Πράσινη ανάπτυξη – Διαχείριση αποβλήτων. 7.3. Καινοτομία και κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων. 7.3.1. Εταιρική κοινωνική ευθύνη και αειφόρος ανάπτυξη.	● Να εξηγούν και να συγκρίνουν μεταξύ τους τα διάφορα μοντέλα οικονομικής ανάπτυξης. ● Να αναγνωρίζουν την ανάγκη δημιουργίας νέων και αειφόρων μοντέλων ανάπτυξης. ● Να διακρίνουν τις νέες εναλλακτικές λύσεις για τις σύγχρονες κοινωνίες και τα εμπόδια που συνεπάγεται η αναζήτηση αυτών των εναλλακτικών λύσεων. ● Να εκτιμούν και να εφαρμόζουν τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης. ● Να εξηγούν τα οφέλη από τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. ● Να εφαρμόζουν την ανακύκλωση στο σχολικό περιβάλλον. ● Να συνειδητοποιήσουν ότι η αειφορία απασχολεί την παγκόσμια κοινότητα και αρκετούς διεθνείς οργανισμούς και ΜΚΟ, άρα συνδέεται και με την παγκοσμιοποίηση. ● Να συνειδητοποιήσουν ότι η εφαρμογή του αειφορικού μοντέλου ανάπτυξης προϋποθέτει παιδεία και ανάλογη καθημερινή ατομική και οικονομική συμπεριφορά, αλλά και πολιτική βούληση, πολιτικές αποφάσεις και εφαρμογή ποικίλων φιλοπεριβαλλοντικών πολιτικών.
8. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ	8.1. Η μετανάστευση ως διαχρονικό φαινόμενο. 8.1.1. Κατηγορίες και αίτια της μετανάστευσης. 8.1.2. Κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνέπειες της μετανάστευσης.	● Να εξηγούν τα αίτια της μετανάστευσης και να προσδιορίζουν τις (θετικές και αρνητικές) συνέπειες που προκύπτουν για το άτομο, τη χώρα προέλευσης και τη χώρα προορισμού. ● Να περιγράφουν τις διαχρονικές μεταναστευτικές ροές των Ελλήνων. ● Να διακρίνουν τις έννοιες του μετανάστη και του πρόσφυγα.

	8.2. Οι πρόσφυγες και η Συνθήκη του Σένγκεν. 8.3. Δημοκρατικές αρχές για την κοινωνική συμβίωση. 8.3.1. Αλληλεγγύη και δικαιοσύνη και η πρόσληψή τους. 8.3.2. Σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του «άλλου».	● Να διακρίνουν το νομικό καθεστώς που διέπει την ιδιότητα του μετανάστη και την ιδιότητα του πρόσφυγα. ● Να αναστοχαστούν τις κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις των προσλήψεων της «αλληλεγγύης» και της «δικαιοσύνης». ● Να διερωτηθούν για τις στάσεις τους έναντι των εκάστοτε «άλλων». ● Να συνειδητοποιήσουν ότι ο διάλογος, η εμπιστοσύνη και η συνεργασία οδηγούν στην καλλιέργεια της αλληλεγγύης και βελτιώνουν τους όρους της κοινωνικής συμβίωσης. ● Να διακρίνουν τις νομικές έννοιες του ημεδαπού και του αλλοδαπού.
9. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	9.1. Τι ορίζουμε ως κοινωνικό πρόβλημα. 9.1.1. Κρατικές πολιτικές αντιμετώπισης κοινωνικών προβλημάτων – Κοινωνική πολιτική και κοινωνικό κράτος. 9.1.2. Κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες πρόκλησης και επίλυσης των κοινωνικών προβλημάτων. 9.2. Φτώχεια, ανεργία, αποκλεισμός: Προσδιορισμός, αίτια και πολιτικές αντιμετώπισης. 9.3. Το πρόβλημα της βίας. 9.3.1. Είδη βίας: Ενδοσχολική, οικογενειακή, οπαδική κ.ά. 9.3.2. Αιτίες, επιπτώσεις και αντιμετώπιση της βίας. 9.4. Υπογεννητικότητα και γήρανση του πληθυσμού. 9.5. Προβλήματα του αστεακού χώρου – Χωροταξική διάρθρωση των κοινωνικών ανισοτήτων: εγκληματικότητα και παραβατικότητα, κοινωνικός αποκλεισμός.	● Να αναγνωρίζουν τα κοινωνικά προβλήματα και να διερευνούν τα αίτιά τους. ● Να αναγνωρίζουν τον στόχο του κοινωνικού κράτους και τη σχέση του με τα «κοινωνικά δικαιώματα». ● Να αναλύουν τις κοινωνικές διαστάσεις του προβλήματος της φτώχειας και της ανεργίας και να διερευνούν τη σχέση αυτών των διαστάσεων με ατομοκεντρικές αιτιάσεις (βλ. ατομική ευθύνη). ● Να αναγνωρίζουν ότι η βία είναι εχθρός της κοινωνίας των πολιτών, να διερευνούν τις ποικίλες επιπτώσεις της, αλλά και τους τρόπους αντιμετώπισής της. ● Να μάθουν γιατί πρέπει να αντιδρούν σε κάθε μορφή βίας. ● Να εξηγούν με στοιχεία το πρόβλημα της υπογεννητικότητας και της γήρανσης του πληθυσμού, και να διερευνούν τις αιτίες και τις οικονομικές και άλλες συνέπειες που έχει για τη χώρα. ● Να περιγράφουν τα προβλήματα της εγκληματικότητας και της παραβατικότητας που διατρέχουν τον αστεακό χώρο και να εντοπίζουν τα αίτιά τους. ● Να προσδιορίζουν τις έννοιες ανάπτυξη, υπανάπτυξη, Τρίτος Κόσμος, Παγκοσμιοποίηση. ● Να περιγράφουν τις έννοιες του εκσυγχρονισμού και της εξάρτησης, της «Μητρόπολης» και της «Περιφέρειας», της «αυταρχικής ανάπτυξης» και των διαφορών Βορρά-Νότου στη σύγχρονη εκδοχή τους.

	9.6. Παγκόσμιες ανισότητες και ανισορροπίες: εκσυγχρονισμός, εξάρτηση, παγκοσμιοποίηση.	
--	---	--

Το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής της Α' τάξης Γενικού Λυκείου αντιστοιχεί στο μάθημα της Πολιτικής Παιδείας (Οικονομία, Πολιτικοί Θεσμοί και Αρχές Δικαίου και Κοινωνιολογία) της Α' τάξης Γενικού Λυκείου του Ωρολογίου Προγράμματος των μαθημάτων των Α', Β' και Γ' τάξεων του Ημερήσιου και Εσπερινού Γενικού Λυκείου (υπό στοιχεία 94196/Δ2/29-07-2021 υπουργική απόφαση - Β' 3791, και υπό στοιχεία 94201/Δ2/29-07-2021 υπουργική απόφαση - Β' 3540).

Το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών θα εφαρμοστεί πιλοτικά - σε συνδυασμό με τα ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών - σε όλα τα Πρότυπα και Πειραματικά Γενικά Λύκεια της χώρας κατά το σχολικό έτος 2022- 2023.

Η περαιτέρω εφαρμογή του θα ορισθεί με νέα υπουργική απόφαση.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 16 Ιανουαρίου 2023

Η Υφυπουργός

ΖΩΗ ΜΑΚΡΗ

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

Το Εθνικό Τυπογραφείο αποτελεί δημόσια υπηρεσία υπαγόμενη στην Προεδρία της Κυβέρνησης και έχει την ευθύνη τόσο για τη σύνταξη, διαχείριση, εκτύπωση και κυκλοφορία των Φύλλων της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ), όσο και για την κάλυψη των εκτυπωτικών - εκδοτικών αναγκών του δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα (ν. 3469/2006/Α' 131 και π.δ. 29/2018/Α' 58).

1. ΦΥΛΛΟ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (ΦΕΚ)

- Τα **ΦΕΚ σε ηλεκτρονική μορφή** διατίθενται δωρεάν στο **www.et.gr**, την επίσημη ιστοσελίδα του Εθνικού Τυπογραφείου. Όσα ΦΕΚ δεν έχουν ψηφιοποιηθεί και καταχωριστεί στην ανωτέρω ιστοσελίδα, ψηφιοποιούνται και αποστέλλονται επίσης δωρεάν με την υποβολή αίτησης, για την οποία αρκεί η συμπλήρωση των αναγκαίων στοιχείων σε ειδική φόρμα στον ιστότοπο **www.et.gr**.

- Τα **ΦΕΚ σε έντυπη μορφή** διατίθενται σε μεμονωμένα φύλλα είτε απευθείας από το Τμήμα Πωλήσεων και Συνδρομητών, είτε ταχυδρομικά με την αποστολή αιτήματος παραγγελίας μέσω των ΚΕΠ, είτε με ετήσια συνδρομή μέσω του Τμήματος Πωλήσεων και Συνδρομητών. Το κόστος ενός ασπρόμαυρου ΦΕΚ από 1 έως 16 σελίδες είναι 1,00 €, αλλά για κάθε επιπλέον οκτασέλιδο (ή μέρος αυτού) προσαυξάνεται κατά 0,20 €. Το κόστος ενός έγχρωμου ΦΕΚ από 1 έως 16 σελίδες είναι 1,50 €, αλλά για κάθε επιπλέον οκτασέλιδο (ή μέρος αυτού) προσαυξάνεται κατά 0,30 €. Το τεύχος Α.Σ.Ε.Π. διατίθεται δωρεάν.

• Τρόποι αποστολής κειμένων προς δημοσίευση:

Α. Τα κείμενα προς δημοσίευση στο ΦΕΚ, από τις υπηρεσίες και τους φορείς του δημοσίου, αποστέλλονται ηλεκτρονικά στη διεύθυνση **webmaster.et@et.gr** με χρήση προηγμένης ψηφιακής υπογραφής και χρονοσήμανσης.

Β. Κατ' εξαίρεση, όσοι πολίτες δεν διαθέτουν προηγμένη ψηφιακή υπογραφή μπορούν είτε να αποστέλλουν ταχυδρομικά, είτε να καταθέτουν με εκπρόσωπό τους κείμενα προς δημοσίευση εκτυπωμένα σε χαρτί στο Τμήμα Παραλαβής και Καταχώρισης Δημοσιευμάτων.

- Πληροφορίες, σχετικά με την αποστολή/κατάθεση εγγράφων προς δημοσίευση, την ημερήσια κυκλοφορία των Φ.Ε.Κ., με την πώληση των τευχών και με τους ισχύοντες τιμοκαταλόγους για όλες τις υπηρεσίες μας, περιλαμβάνονται στον ιστότοπο (**www.et.gr**). Επίσης μέσω του ιστότοπου δίδονται πληροφορίες σχετικά με την πορεία δημοσίευσης των εγγράφων, με βάση τον Κωδικό Αριθμό Δημοσιεύματος (ΚΑΔ). Πρόκειται για τον αριθμό που εκδίδει το Εθνικό Τυπογραφείο για όλα τα κείμενα που πληρούν τις προϋποθέσεις δημοσίευσης.

2. ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ - ΕΚΔΟΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

Το Εθνικό Τυπογραφείο ανταποκρινόμενο σε αιτήματα υπηρεσιών και φορέων του δημοσίου αναλαμβάνει να σχεδιάσει και να εκτυπώσει έντυπα, φυλλάδια, βιβλία, αφίσες, μπλοκ, μηχανογραφικά έντυπα, φακέλους για κάθε χρήση, κ.ά.

Επίσης σχεδιάζει ψηφιακές εκδόσεις, λογότυπα και παράγει οπτικοακουστικό υλικό.

Ταχυδρομική Διεύθυνση: Καποδιστρίου 34, τ.κ. 10432, Αθήνα

ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ: 210 5279000 - fax: 210 5279054

ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΚΟΙΝΟΥ

Πωλήσεις - Συνδρομές: (Ισόγειο, τηλ. 210 5279178 - 180)

Πληροφορίες: (Ισόγειο, Γρ. 3 και τηλεφ. κέντρο 210 5279000)

Παραλαβή Δημ. Ύλης: (Ισόγειο, τηλ. 210 5279167, 210 5279139)

Ωράριο για το κοινό: Δευτέρα ως Παρασκευή: 8:00 - 13:30

Ιστότοπος: **www.et.gr**

Πληροφορίες σχετικά με την λειτουργία του ιστότοπου: **helpdesk.et@et.gr**

Αποστολή ψηφιακά υπογεγραμμένων εγγράφων προς δημοσίευση στο ΦΕΚ: **webmaster.et@et.gr**

Πληροφορίες για γενικό πρωτόκολλο και αλληλογραφία: **grammateia@et.gr**

Πείτε μας τη γνώμη σας,

για να βελτιώσουμε τις υπηρεσίες μας, συμπληρώνοντας την ειδική φόρμα στον ιστότοπό μας.

